

Probeer niet het kind te veranderen, verander de context

In onze huidige maatschappij werkt de oude autoriteit niet meer. We willen dat onze kinderen zelfstandig leren denken en dat hun autonomie wordt vergroot. Echter: daarnaast hebben de kinderen en jongeren nog steeds structuur, regels en grenzen nodig. Hoe geef je je grenzen aan op een manier die past bij de huidige maatschappij? Hoe geef je grenzen aan vanuit je (ouderlijk) gezag in plaats vanuit macht? Hoe blijf je in contact met het kind of de jongere en verlies je niet je geduld maar houd je vol?

De nieuwe vorm van autoriteit, Verbindend Gezag genaamd, biedt goede aanknopingspunten. Verbindend Gezag® gaat uit van kracht in plaats van macht. Eliane Wiebenga en Hans Bom van het Lorentzhuus te Haarlem zijn de bedenkers van de term Verbindend Gezag®. Macht komt meer van buitenaf: "Je moet naar mij luisteren en mij gehoorzamen omdat ik je ouder ben." Gezag komt vanuit de relatie: "Ik ben bezorgd en verantwoordelijk voor jou, het is mijn plicht om grenzen aan te geven en ik blijf onvoorwaardelijk van je houden." Verbindend Gezag wordt gekenmerkt door aanwezigheid, investeren in de relatie met het kind en kalm en vastberaden optreden tegen onacceptabel gedrag. De bedoeling is het weerstaan van negatief en destructief gedrag zonder dat de situatie escaleert en waarbij de positieve elemen-

"Het ijzer smeden als het koud is betekent dat je pas weer in gesprek gaat met de ander als je allebei weer rustig bent."

ten in de relatie behouden blijven. Leerkrachten en/of opvoeders kunnen op een niet bedreigende manier toezicht houden op het kind (waakzame zorg) en zich betrokken tonen. Het netwerk speelt hierbij ook een be-

langrijke rol: "It takes a village to raise a child". Belangrijke anderen in het leven van een kind, maar ook begeleiders of therapeuten, kunnen gebruikmaken van de principes van Verbindend Gezag.

Relatiegebaren

Investeren in de relatie met kinderen is van noodzakelijk belang. De zin "Eerst connectie dan correctie" gaat hier helemaal op. Kinderen laten zich sneller aanspreken en zijn eerder bereid om naar je te luisteren als zij voelen dat zij ertoe doen en zij écht gezien worden in wie ze zijn. Dit betekent dat je zult moeten investeren in de relatie met de klas

als collectief maar ook met de leerlingen individueel. Het geven van relatiegebaren kan hierbij helpend zijn. Relatiegebaren zijn kleine gebaren die je laat zien aan het kind, waarmee je onvoorwaardelijk zegt: "Ik zie jou." Relatiegebaren kunnen de gehele dag door gegeven worden, juist omdat ze zo klein zijn.

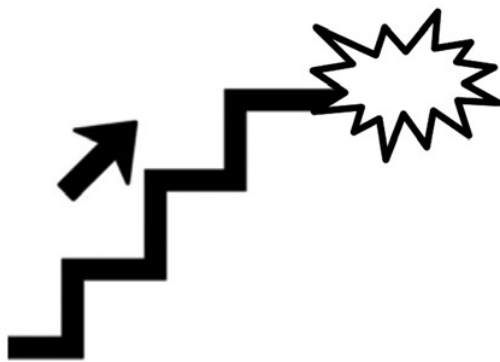
Relatiegebaren staan los van het gedrag van het kind. Als de relatie tussen opvoeder (begeleider/leerkracht) en een kind onder spanning staat, ontstaan er regelmatig conflicten en confrontaties. Als het je als opvoeder dan lukt om juist naar dat kind, waarbij de relatie niet vanzelf gaat, een relatiegebaar te maken, kun je het gevoel van trots krijgen. Je laat dan zien dat je persoon en gedrag echt uit elkaar kunt halen. Het gedrag kun je blijven afkeuren, maar de persoon wil je niet afkeuren, deze wil je blijven zien. Door het geven van relatiegebaren als alternatief op re-actie kun je het ingesleten negatieve interactiepatroon doorbreken. De relatie bestaat niet meer alleen uit conflicten. Dit kan de leerkracht versterken in zijn of haar gezag. Een kind laat zich beter begeleiden door mensen die alleen het gedrag afkeuren en investeren in de relatie. Uiteraard kun je ook relatiegebaren "doen" of geven aan een ouder of collega. Door actief te werken aan de connectie kun je later in het contact makkelijker

een opmerking maken die de ouder of collega minder graag hoort of kun je met juist die ene ouder een moeilijker gesprek voeren. Doordat er actief geïnvesteerd is in de relatie, is de ander eerder geneigd om te luisteren of om voor je te werken. Naast het feit dat de ander mogelijk geneigd is om, na het investeren in het contact, eerder te luisteren, zullen ook mogelijke escalaties zeer waarschijnlijk minder heftig verlopen.

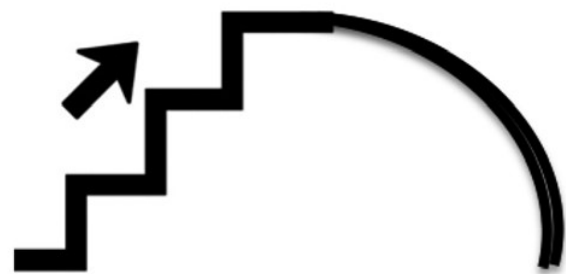
Escalatieladders

Vanuit de nieuwe autoriteit kennen we twee escalatieladders; de symmetrische en complementaire. Een symmetrische escalatieladder bestaat uit een opbouwende escalatie, de strijd stapelt zich op, bij leerkracht en leerling is spanningsverhoging aanwezig en de één doet niet onder voor de ander. Het gaat over willen winnen, gelijk willen krijgen. De kans dat deze escalatie dan explodeert, is groot.

Bij de complementaire (toegevende) escalatieladder is ook sprake van spanningsverhoging bij beide partijen. De leerkracht stelt een grens, de leerling gaat hier overheen, de leerkracht accepteert dit niet. Als de leerling het even volhoudt, gaat drammen of schreeuwen en dreigen buigt de leerkracht toch en gaat uiteindelijk met de leerling mee en geeft hem toch zijn zin (Montens & Van den Heuvel, 2019).

Symmetrische escalatieladder

Complementaire escalatieladder

Bewaar je geduld en smeed het ijzer als het koud is. Beide ladders hebben een ongewenste uitkomst en dus is het zaak om zo min mogelijk te (laten) escalieren. Op het moment dat je voelt dat je een escalatieladder dreigt op te gaan, valt er nog een andere keus te maken: namelijk “onder aan de ladder blijven”. De hele houding van Verbindend Gezag is gebaseerd op een rustige, kalme houding met een vastberaden uitstraling. Je bent fysiek en mentaal aanwezig en maakt vroegtijdig en bewust gebruik van de “uitgestelde reactie”.

Op het moment dat je voelt dat je een escalatieladder dreigt op te gaan, zorg je ervoor dat de spanning zelf niet meer verder oploopt. Je laat het als het ware even rusten, als vorm van de-escalatie. Het is daarbij belangrijk dat je bij jezelf herkent wanneer je eigen spanning oploopt én dat je bij je kinderen herkent wanneer bij hen de spanning oploopt. Iedereen heeft zijn of haar eigen rode knoppen en tolerantiegrens. Het is goed om deze van jezelf te kennen en te (h)erkennen in situaties met kinderen en ouders. Het helpt als je hier open en transparant met je collega's over kunt en durft te praten, om met elkaar te kijken hoe je je eigen emoties kunt reguleren, zodat je rode knoppen wat minder snel getriggerd worden.

Uitgestelde reactie

De uitgestelde reactie betekent dat je het niet meteen hoeft aan te pakken of op te lossen. Direct reageren vergroot vaak de kans op escalatie. Door de uitgestelde reactie neem je de tijd om rustig de zaken op een rijtje te zetten, steun te zoeken en ben je beter voorbereid. Je kunt de situatie, waarvan je inschat dat die kan escalieren, markeren en tegen het kind zeggen: “Ik ga nu niet met jou in discussie, ik kom er later bij je op terug” of: “Ik verwacht dat je gaat starten met

je rekenwerk...” en als het kind weigert, de zin nogmaals rustig herhalen: “Ik verwacht dat je start met je rekenwerk, ik kom er later met je op terug.” Na het uitspreken van de uitgestelde reactie is het de grote uitdaging om wel in contact met het kind te blijven, dus het niet te gaan negeren. Op het negatieve gedrag reageer je niet, daar gaan we het later over hebben als het ijzer koud is, maar voor de persoon heb je wel aandacht. Zorg er wel voor dat je er later altijd nog op terugkomt.

Koud ijzer

Het ijzer smeden als het koud is betekent dat je pas weer in gesprek gaat met de ander als je allebei weer rustig bent, zodat jij en het kind kunnen terugkijken op de situatie; reflecteren. Als je van een kind vraagt hoe het de situatie anders had kunnen aanpakken, kan het kind het beste nadenken als de spanning echt gezakt is. Is de spanning nog niet helemaal gezakt, dus als het ijzer nog niet helemaal koud is, kan het zijn dat de spanning weer oplaait en er alsnog escalatie ontstaat. Dit is geenszins de bedoeling en niet helpend. Kijk dus goed naar de ander en probeer signalen van spanningsopbouw te herkennen.

Emotieregulatie

De emotieregulatie van de volwassene, de leerkracht, is cruciaal. *Controle over jezelf is haalbaar, controle over de ander is een illusie.* Als je als leerkracht echt de overtuiging hebt dat controle over de ander een illusie is, kan de focus alleen maar liggen op “Wat kunnen wij (wat kan ik zelf) anders doen?” Samenwerking en afstemming met het team én met ouders kan het gezag van jou als leerkracht of begeleider versterken. We hoeven niet te winnen, alleen maar vol te houden.

“Op het moment dat je voelt dat je een escalatieladder dreigt op te gaan, valt er nog een andere keus te maken: namelijk onder aan de ladder blijven.”

Een relatiegebaar voor een leerling of een leerkracht

Een gesprek over de
nieuwe pup

Een begroeting
bij de deur

Naast gaan staan
en vragen hoe het
thuis gaat

Knipoog

Schouderklopje

Samen kopje
thee drinken

Samen klas opruimen

Bewust ernaast gaan
zitten tijdens lunch en
niet over werk praten

Praten over haar
kleinkinderen

Vragen hoe het keepen
zaterdag ging

Lunchwandeling

Gesprekje
over hobby

Meer lezen?

Colette Montens & Ilse van den Heuvel (2019).
Handel geweldloos. 8 aanraders. Serie TIB tools.
ISBN: 978 9463171 52 6
Dordrecht: Instondo (www.instondoboeken.nl)

Auteur: Ilse van den Heuvel

Al meer dan 20 jaar specialist
jeugdzorg en trainer,
www.geweldloos-verzet.nl.